

**ŞEREFLİKOÇHISAR'IN PIRILTILI İNCİSİ TUZ GÖLÜ'NÜN
İLÇE EKONOMİSİNE ve TANITIMINA KATKILARI ÜZERİNE
BİR DEĞERLENDİRME**

Meltem KESKİN KÖYLÜ*

ÖZ

Çalışmanın amacı, Tuz Gölü'nün Şereflikoçhisar ilçesinde yarattığı ekonomik katkıyı belirlemek ve bu katkının verimli, sürdürülebilir ve etkin kullanılmasını sağlamaktır. Ayrıca Şereflikoçhisar'ın marka değerlerinden biri olan Tuz Gölü'nün önemini literatürde yer alan çalışmalarla ortaya koymaktır. Çalışma amacı gerçekleştirirken, ikincil veriler ışığında temel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Şereflikoçhisar'ın ekonomik kalkınmasında Tuz Gölü'nün etkileri ve bu etkileri artırma çabalarında ampirik bulgulardan yararlanılmıştır. Tuz Gölü civarında en eski yaşam ipuçlarının bulunması 3000-3500 yıl öncesine kadar uzanmaktadır. Tarihin her döneminde tuz ihtiyacı ülkeler için stratejik önemi olduğundan, kervan yolu üzerinde bulunan bu bölge her dönemde ticarete canlılığını korumuştur. Tuz Gölü, yüz ölçümü bakımından Türkiye'nin ikinci büyük gölü iken günümüzde doğal sebepler ve sanayileşme nedeniyle günümüzde sanayileşme nedeniyle doğal kaynakların aşırı kullanılması ve havzanın iyi korunamaması gibi nedenlerle gölalanı 1.500 km² ye gerileyerek, Türkiye'nin üçüncü büyük gölü olarak literatürde yerini almaktadır. Tuzluluk oranı açısından incelendiğinde Lut Gölünden sora dünya sıralamasında ikinci sırayı almaktadır. Şereflikoçhisar, dünyada nadir olan böyle bir coğrafi oluşumun çevresinde kurulmuş olmasına rağmen, gerekli yatırımlardan uzak kalmış ve Tuz Gölü'nün yarattığı olanaklar çok fazla kullanılmamıştır. Tuz gölü potansiyelinin etkin kullanılması, Şereflikoçhisar ilçesi ekonomisine katma değer artışı sağlayabilecektir.

Anahtar Kelimeler: Tuz Gölü, Şereflikoçhisar, ekonomik fayda, verimli kaynak kullanımı.

Jel Classification: Q10, Q17

iThenticate sistemi tarafından taranmıştır.

*Yrd.Doç.Dr. Aksaray Üniversitesi, ŞUTİYO, Uluslararası Ticaret ve Lojistik Yönetimi Bölümü meltemkeskin@aksaray.edu.tr

**SALT LAKE, THE JEWEL OF ŞEREFLİKOÇHİSAR: ANALYSIS
OF CONTRIBUTIONS TO LOCAL ECONOMY AND PUBLICITY**

ABSTRACT

Aim of this study is to determine the benefits of Salt Lake to the Şereflikoçhisar economy, in addition to purposing methods for the effective and sustainable usage of these benefits. Another aim of this study is to state the importance of Salt Lake, which is an important brand of Şereflikoçhisar, with using studies in the literature. In achieving this aim, secondary data driven basic research methods were used, in addition to the inclusion of empirical evidences. First life signs around Salt Lake are found around 1500 – 1000 BC. Trade around this area was always active as the lake was found near the trade routes and salt has been a strategic resource throughout the history. Even though the Salt Lake was the second biggest lake in Turkey in terms of area it occupies, today, the lake became the third biggest with 1500 km² area due to natural occurrences, industrialization, inadequate protection of the basin and excessive usage of resources as a result of industrialization. It is the second lake in the world in terms of having the largest salt to water ratio after the Lut (or the Dead) Lake. Even though Şereflikoçhisar was sited around a unique geographical formation, it did not receive adequate investment and the opportunities that the Salt Lake created were not addressed. If this potential is used effectively, Şereflikoçhisar economy can obtain an increase in its added value.

Keywords: Tuz Gölü, Şereflikoçhisar, economic benefits, efficient use of resources.

GİRİŞ

Ankara'dan güneydoğu yönüne doğru yola koyulduğunuzda, 110 km sonra bozkırın ortasında batı yönünde göreceğiniz beyaz ışıltı gözlerinizi kamaştıracaktır. Gündüğünüz ışıltılar sanki cennete bir dokunuş gibidir. Tuz kristalleri adeta milyarlarca inci tanesi gibi sizleri çağırır. Tuz Gölü'nün bu çağrısına kayıtsız kalmaz ve kendinizi bulutların içinde hissedersiniz. Bu mucizevi muhteşem doğa olayı karşısında hayranlığınızı gizleyemezsiniz. Böyle bir deneyimi yaşama şansına ulaşmanın ayrıcalığını yaşarsınız. Hele gün batımında güneşin ışıkları tuz ile dans ederek günü bitirdiği anlar, dünyada nadir görebileceğiniz eşsizlikte bir manzaradır. Bu muhteşem doğa harikası Tuz Gölü'nün, hak ettiği yeterlilikte tanıtımını yapmayı başaramıyoruz.

Tuz Gölü, çok sığ olan su derinliğine sahiptir. Özellikle yaz aylarında su derinliği nerede ise hiç kalmayacak seviyelerde seyrederek. Bu özelliği ile her mevsim üzerinde gezilebilen cennetten bir dokunuştur. Yakın bölgelerdeki pek çok insan dahi Tuz Gölü üzerinde yürünebildiğini bilmezler. Gölün üzerinde yürünebilmesi özelliğine ek olarak, güneşin göl üzerinden batışı, ziyaretçilerin eşsiz anılar biriktirmelerine, ayrılışlarında yüreklerinin bir parçasını burada bırakmalarına sebep olmaktadır.

Tuzun hayatımızda çok önemli bir yer kaplamaktadır. İlk önce, sağlık boyutundan konuyu incelediğimizde; vücutta birikmiş negatif elektriği alır, vücuda dinlenmiş ve tazelenmiş hissi verir. Halk arasında, Tuz Gölü tuzunun bazı mantar türlerinin ve cilt hastalığı semptomlarının azalmasında etkin olduğu yaygın rivayettir. Elbette bu konularla ilgili bilimsel çalışmalara ihtiyaç vardır. Fakat şunu söyleyebiliriz ki tuz doğal tedavide etkili bir yöntemdir. Bu nedenle, Tuz Gölü'nde sağlık turizmine yönelik işletmelerin nitelik ve kapasitelerinin artırılması ve tuz tedavisinin tanıtılması, suretiyle turist akımının artırması yanında, Kapadokya bölgesini ziyaret eden turistlerin konaklamalarını sağlayabilmek, Şereflikoçhisar ekonomisine büyük katkılar sağlayacaktır. Bir başka unsurda yörede yapılabilecek kongre turizmi, genel turizm sezonunun dışındaki ölü dönemi canlandırmaktadır. Tuz Gölü'nün kapasitesini, dünyada tercih edilen agro (kırsal) turizm seçeneği kapsamında değerlendirmek mümkündür. Şereflikoçhisar'ın Ankara'ya olan yakınlığı dikkate alındığında ve pek çok Ankaralının hafta sonu sadece alışveriş merkezlerinde dolaştığını düşünürsek, özellikle hafta sonu gününbirlik aktiviteler için yerli turistleri yöreye getirecek çözümler üretilebiliriz.

Tuz Gölü'nü altın yumurtlayan tavuğa benzetmemiz çokta yanlış olmayacaktır. Türk ekonomisine yılda 425 milyon 871 bin dolar kazandırıyor. Tuz Gölü Havzası'nın ekonomiye katkılarını incelersek: Havza etrafında yapılan hayvancılıktan yılda 182 milyon dolar, 52 bin hektar alanda sulu tarım yapılıyor ve 130 milyon dolar gelir elde ediliyor. Kuru tarım geliri ise 25 milyon dolar. Tuz Gölü'nün kirli su deposu olarak kullanılması bile, yılda 55 milyon dolar kazandırıyor. Tuz üretiminden yılda 15 milyon dolar, sodyum sülfat elde edilmesinden ise 2 milyon dolar gelir sağlanıyor. Mantar, doğal bitkiler ve bal üretiminden 1,5 milyon dolar, Şereflikoçhisar'da tuzlu çamurdan yapılan çömlükler 36 bin dolar ve Eşmekaya'da kesilen sazlıklar da 6 bin dolar gelir sağlanıyor (zaman.com, 2005). Burada dikkat çekilmesi gereken konu ise Tuz Gölünün hoyratça kullanımıdır. Yapılan çalışmalar göstermektedir ki, yeraltı sularının tarımsal amaçlı olarak plansız kullanılması göl su rezervini azaltmaktadır. Tuz Gölü'ndeki su ile örtülü alanlarda meydana gelen azalmanın tuzla kaplı alanların azalmasına neden olduğu ve olacağıdır. Kısaca “ne kadar yüzey suyu, o kadar tuz!” getirir. Ayrıca, Tuz Gölü'ne Konya, Şereflikoçhisar ve Aksaray'dan gelen evsel, endüstriyel ve tarımsal atık suların arıtılmadan doğrudan göl ve havzasına döküldüğü, bu durumun bölgeyi kirlettiği tespit edilmiştir (Karataş, 2006: 14). Eğer altın yumurtlayan tavuğu hoyratça kesmeye çalışırsak. Gölün tamamen yok olması tehlikesiyle yüzleşmek durumunda kalacağız.

Tuz Gölü, uluslararası kriterlere göre A sınıfına giren bir sulak alanıdır. Gölün ornitolojik önemi, yurdumuzda en büyük flamingo kolonisinin kuluçka alanı oluşudur. Yine kış aylarında çok sayıda Sakarca

Kazı gölde barınır ve çevresindeki tahıl ekili alanda beslenir. İlbaharda göl içinde oluşan adalarda ve göl kıyısındaki bataklıklarda suna, angıt, çamurcun, büyük yağmurcun, kocagöz, ince gagalı martı, gümüşü martı ve bataklık kırlangıcı kuluçkaya yatmaktadır. Ancak yine belirtmekte yarar vardır ki tarımsal uygulamalar, pestisitler ve gübreler Tuz Gölü'ndeki yalnızca su bileşimini değil, göl suyunda ve etrafta bulunan canlıların yaşamlarını da değiştirmektedir. Bu kirleticiler, alandaki toprağın alt katmanlarına inerek yer altı suları aracılığıyla Tuz Gölü'ne taşınmakta ve göl suyunun bileşimini ve içinde, etrafında yaşayan canlıların yaşamlarını olumsuz etkilemektedir (Demir, 2008: 5-15).

Literatür Araştırması

Literatür incelemesinde Şereflikoçhisar'ın sosyal ve kültürel yapısını değişik açılardan inceleyen çalışmalara rastlanmaktadır.

Atak'ın açıklamalarına göre “Bölgede çok eski devirlere ait paralar, küp içinde cesetler; hatta taşlar üzerinde çivi yazıları bulunmuş ve görülmüştür. Bulunan paraların en eskisi Bizanslılara, sonra Anadolu Selçuklularına, daha sonra da Osmanlılara ait olduğu meydana çıkmıştır. Bu paraları kürsü Profesörümüz Sayın C. Arif Alagöz'e, fakültemiz Tarih Profesörü Sayın M. Altay Köymen'e ve Sayın Prof. Bahattin Ögel'de, yukarıdaki açıklamalar noktasında kanaat belirtmişlerdir” (Atak, 1970: 9).

Şereflikoçhisar'ın ekonomik alanda konumunu sağlamlaştırmak ve ekonomik hareketliliği artırabilmek için ticaret unsurunu etkin kullanmak zorunludur. Ulusal ve uluslararası ticaret teknikleri önemlidir. Bu bağlamda uluslararası ve ulusal ticaret alanında kaynakları etkin kullanımı ile ilgili çalışmalarda literatürde yerini almaktadır. Bunlardan bazılarını inceleyecek olursak: Dış ticaretin nedenini; Adam Smith (1776), ilk kez bilimsel olarak açıklamıştır. Simith'e göre bir ülke hangi malları diğerlerinden daha ucuza üretiyorsa o mallarda uzmanlaşmalı ve bunları ihraç ederek, pahalıya ürettiklerini yurt dışından ithal etmelidir. Böylece uluslararası işbölümünden tüm ülkeler yararlanırken dünya refahı artacak faktör olarak değerlendirmiştir (Seyitoğlu, 1980: 16-17; Saraç, 2010: 57).

Çağdaş uluslararası ticaret, klasik anlamda dış ticarettten farklıdır. Geleneksel teoriler, ülkelerarası ticareti, ülkelerin, farklılıklardan yarar elde etmesi biçiminde algılamak artık uluslararası ticaret, teknoloji yarışındaki liderlik unsurlarını yansıtmaktadır. Uluslararası uzmanlaşmayı belirleyen güçlerin başında teknoloji gelmektedir (Hüseyinova, 2006: 4). Uluslararası ticaret gücünü; yenilik, verimlilik-karlılık, etkinlik, maliyet-fiyat, organizasyon-yönetim, finansal performans, pazarlama, bilim ve teknoloji kullanma oranı gibi unsurlar belirler. Uluslararası ticaretin performansında artış sağlayan başlıca pay teknolojik yeniliklerdir. Küresel rekabette yalnızca maliyeti düşürmek yeterli olmamaktadır. Uluslararası ticarete avantaj sağlamak için farklılık ve/veya yenilik yaratmak gerekmektedir.

Çalınar ve Baç (2007)'de gıda ve içecek sektörü üzerine faaliyet gösteren KOBİ'lerle yaptıkları çalışmada ihracatın yenilik sayısını %95 güven aralığında etkilediği gözlemlenmiştir (Çalınar ve Baç, 2007: 454).

Dünya tek pazar haline dönüşmüştür (Balay, 2004: 63). Marka pazarın en önemli faktörlerden biridir. Ünlü yazar Stephan King marka için şöyle der: “ Bir ürün bir fabrikasyondan çıkmış bir şeydir, bir marka ise müşteriler tarafından alınan bir şey. Ürün rakiplerin kopyasıdır, marka ise biriciktir. Bir ürün çabuk demode olur marka ise ebedidir” (Elitok, 2003: 2; Açıkgoz, 2009: 21). Göğüş (2005) Hürriyet gazetesinde yayınlanan yazısında İngiliz marka uzmanı Bill Colegrave'in “Markalaşmanın iki yolu var; ya ülke markalaşır, ya da ülkenin içinden çıkan markalar ülkeyi peşinden sürükler” sözlerine köşesinde yer vermiştir (hurriyet.com.tr, 2005). Bölge büyüklüklerinin ekonomi ile ilişkilerini ve sonuçlarını ortaya koyan “Ülke Büyüklüklerinin Ekonomik Sonuçları” adlı konferansın 1957 yılında Uluslararası Ekonomi Örgütü'ü tarafından düzenlendiği görülmektedir.

Tuz Gölü'nün yöre ekonomisine katkıları ile ilgilide çalışmalara rastlanmıştır. Değişik çalışmalarda dikkati çeken şudur ki, Gölün hızla kirletilmesi ve doğa katliamı konularına dikkat çekilmektedir. Bu konuda pek çok araştırma olmasına rağmen burada bir kaç paylaşılmaktadır. Tuz Gölü (Karataş) Çevresindeki Sahil Kumullarına İnsan Etkileri başlıklı çalışmada, Demir; Gölün sadece direkt olarak sanayi ve evsel atıkların göle verilmesi değil, göl havzasında kullanılan tüm kimyasallarında yeraltı suları ile göle verdiği zarardan bahsetmiştir (Demir, 2006: 23-37). Ekercin'in yaptığı araştırmaya göre; Konya Ovası'nda biriken suların Tuz Gölü'ne boşaltmak amacı ile 1960-1970 yılları arasında inşa edilip açılan drenaj kanalına 1974 yılında, yerleşim alanlarının kanalizasyonları başta olmak üzere çevredeki tüm fabrikaların ve küçük sanayi sitelerinin atık kanalları da bağlanmıştır. Bu durumda Tuz Gölü'ne verilen Konya gibi büyük bir şehrin evsel atık suları ile çevredeki tarım alanlarından gelen tarımsal kirli suların, zaman içerisinde kontrol altına alınmaması, gölü kirletmeye devam etmiştir. Buna (Ekercin, 2007: 43). Yine Ekercin'in Ömerci ile yaptığı çalışmaya atıfta bulunarak (Örmeci ve Ekercin, 2003) sonraki yıllarda göle verilen, Şereflikoçhisar ve Aksaray'dan gelen evsel, endüstriyel ve tarımsal kirli sular da halen artırılmadan doğrudan göl ve havzasına döküldüğüne vurgu yapmıştır. Ayrıca tuz üretimi yapılan işletmelerin endüstriyel faaliyetlerden gelen ağır metallerle göl suyunu kirlettiğine dikkati çekmektedir. Bu durumu kanıtlamak için kirletici kaynakların belirlenmesi ile ilgili başlık çalışmada kirletici unsurların gösteren Tuz Gölü ve çevresinden alınan su numunelere ait analiz sonuçları ve atık suların göle verilmesini gösteren fotoğrafları uydu fotoğraflarıyla birlikte çalışmasına eklemiştir (Ekercin, 2007: 43-109).

Şereflikoçhisar'ın Dünü Bugünü Yarını

Koçhisar adını Selçuklular döneminde ilçenin kuzeyinde ve güneyinde bulunan kalelere ithafen, iki kale anlamına gelen "Koçhisar'dan almıştır: Sonrasında yörede yaşıyan Şerefli aşireti ismine izafeten Şereflikoçhisar adını aldığı rivayet olunmaktadır (tr.wikipedia.org, 2015). Sözlü tarihe göre ise; Koçhisar adının önüne aldığı Şerefli sıfatını bizzat Atatürk tarafından verildiğidir. Bu konuyla ilgili herhangi bir yazılı kaynağa ulaşılmasına rağmen, Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren Şereflikoçhisar olarak anılması bu sözlü tarihi desteklemektedir.

Pek çok höyükler ve tarihi eser kalıntılarını bağrında barındıran topraklarda kurulmuş olan Şereflikoçhisar Ankara'nın en uzak ilçesi ve Anadolu'nun güneye açılan kapısıdır. Tuz Gölü'nün kuzeydoğusunda yer alan ilçe, Hirfanlı Baraj Gölü'ne de ev sahipliği yapmaktadır. Bu coğrafyada Hititlerden bu yana yerleşim birimi olduğu bilinmektedir. Ancak yapılan arkeolojik çalışmalara dayanarak bu bölgede Cilalı Taş Çağına ait kalıntılara da rastlanmıştır (Atak,1971: 8). Tarih boyunca tuzun altın değerinde ve yaşamın vaz geçilmez unsuru olduğu göz önünde tutulduğunda, Şereflikoçhisar ilçesinin bulunduğu coğrafyanın medeniyetler için ne kadar önemli olduğu da anlaşılmaktadır. Şereflikoçhisar ticaret kervanlarının güzergâhında bulunması da elbette tesadüf değildir.

Şereflikoçhisar Aksaray iline 79 km'lik yakınlığı ve Aksaray'ın kazası olması nedeni ile uzunca yıllar Aksaray'la birlikte anılmıştır 1933'te çıkarılan 2441 sayı kanun ile Ankara iline bağlanmıştır. İlçeyi D750/E90 devlet kara yolu adeta ortadan ikiye bölmektedir. İlçenin hali hazırda demir yolu hattı bulunmamaktadır. Bu durum tüm taşımacılığın kara yoluyla yapılmasına neden olmaktadır. İlçenin nüfus yoğunluğu incelendiğinde ise, 2007 yılından itibaren göreceli olarak nüfusunu kaybetmeye başlamıştır (tuik.gov.tr. 2015). Bunun en önemli sebebi daralan istihdam ile ekonomik koşullardır. Nüfus sayısı ile şehir fonksiyonu arasında bağıntı bulunmakta, nüfus arttıkça iş bölümünün geliştiği ve tarımsal fonksiyonlarda da ilerlemeler gözlemlenmektedir (Darkot, 1967: 7; Altuğ, 2010: 62).

Şereflikoçhisar için önemli dönüm noktalarından birisi 1952 yılında o günkü adıyla E-5 kara yolunun faaliyete geçmesidir. Kapıkule'den başlayıp İstanbul-Ankara-Aksaray üzerinden Mersin'e kadar ulaşan devlet karayolu sadece ilçe için değil, ülkemiz içinde önemli bir hattır. Bu dönemde gelişen ülke sanayisine paralel olarak, tuzun ve Tuz Gölü'nün önemi de artmaya başlamıştır. Tüm ülkeye tuzun sevkiyatının yapılması gerekliliği ile bölgede tuz taşımacılığına bağlı olarak ulaşım ve nakliyat sektörü atılım yapmış, bu sektöre bağlı olan hizmet sektörü de büyümeye başlamıştır. İlçe için mihenk taşı diyebileceğimiz bir diğer tarihte 1998 yılı ile Berat Çömertoğlu Meslek Yüksekokulunun açılmış olmasıdır. Meslek Yüksekokul bölgeye eğitilmiş insan gücü yetiştirmenin yanı sıra kamu

kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki iş birliğini geliştirme, kaynakların yerinde ve etkin kullanımı sağlamak gibi çalışmalara da devam etmektedir. Ekonominin canlanmasına etki eden bir diğer unsur ise 2008 yılında Şereflikoçhisar Merkez Tatbikat Tabur Komutanlığının Alay düzeyine çıkarılarak yeni askeri birimlerin ilçeye gelmesidir. 2010 yılında Aksaray Üniversitesi ne bağlı olarak hizmete başlayan Şereflikoçhisar Uygulamalı Teknoloji ve İşletmecilik Yüksekokulu ile de Türkiye'den ve hatta dünyanın çeşitli ülkelerinden öğrencilerin Şereflikoçhisar'a gelmeye başlamıştır. Bu durum ilçenin canlanmasına etki eden unsurların başında gelmektedir. Üniversitelerin giderek büyümesi yerel halkın ileriki yıllarda Şereflikoçhisar'ın il olabilme hayallerini desteklemektedir. Şereflikoçhisar'da faaliyet gösteren işletmeler tuz sevkiyatını karayoluna bağımlı olarak yapmaya devam etmektedir. Bu durum tuz maliyetini yükselten bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Bölgenin ekonomik hayatı çeşitli ulaşım ağıyla çevresine bağlandığı sürece değer kazanır (Karaboran, 1989: 94). Ulaşım önemlidir ancak bu sistem tek karayoluna bağımlı kalır ise, sınırlı tonaj ve yüksek maliyetli taşıma yolunu kullanmış oluruz Buranın demir yoluyla desteklenmesi, tuzun katma değerini artırır. Demiryolu ulaşımı Şereflikoçhisar'ın ekonomisi için önemlidir ve geleceğin olmazsa olmazıdır.

Dünyada Tuzun Yeri Ve Pazarı

Şimdi olduğu gibi insanlık tarihinde de tuzun yeri çok önemli idi. Hata bir dönem tuzu hazine rezervi olarak da değerlendirildi. Roma imparatorluğunun ilk dönemlerinde askerlerin ücretlerinin tuz olarak ödendiği bilinmektedir. Dahası, dünyada ilk verginin tuzdan alındığı ile ilgilide rivayetler mevcuttur. Geçmişten günümüze bu kadar kıymetli mineral olan tuz Şereflikoçhisar'ın ekonomisinin mihenk taşlarından biridir.

Eskilerin dediği gibi, biraz tuz her şeyi çok daha iyi yapar. Yemekler daha lezzetli, yollar daha güvenli, vücudumuz daha güçlü, kıyafetler daha temiz olur.

Tuz pek çok alanda kullanıldığı gibi, özellikle kimya sanayiinin önemli ham maddesidir. Tuzun 14.000 çeşit kullanım alanı olduğu bilinmektedir. Bu kullanım alanlarından birisi de 2. Dünya savaşından sonra tuzdan, karayollarında buzlanmayı önleme çalışmalarında kullanılmasıdır. Gelişmiş ülkeler dünya tuz üretim rezervinin yaklaşık % 90'ını kullanırken, yine bu ülkelerde kişi başına yıllık tuz tüketim 100 ila 200 kg. arasında değişmektedir. Dünya kişi başına yıllık tuz tüketimi ise 30 ila 31 kg. olarak tespit edilmiştir. Sanayi sektörünün gelişimi doğrultusunda tuz kullanımı artmaya başlamıştır. Dünya Tuz üretimi de aynı paralelde hızlı artışa geçmiştir. 1996 yılına kadar dünya tuz üretimi 180-190 milyon ton arasında piyasaya sürülürken iken, 1997 yılında bir atılım yaparak 201 milyon tona yükselmiştir. 2001 yılına gelindiğinde bu oran 225 milyon ton seviyelerine

gelmiştir (ÇED Raporu, 2013: 3). Tuz ihracatçısı Avrupa ülkeler dünya tuz ithalatının büyük bir kısmını gerçekleştirmektedir (eusalt.com.,2014). İthalatın büyük bölümünü geliştirmekte olan ülkelerden sağlayan Japonya, A.B.D. ve Kanada önemli pazardır. Ancak tuz ihracatında taşımacılık giderlerinin maliyeti yükseltmesi nedeniyle bu pazar payında Türkiye yerini alamamaktadır (turkiyetuz.com, 2012).

Tuz Gölü'nün Şereflikoçhisar Ekonomisine Katkıları

Yakın zamana kadar Türkiye'nin ikinci büyük gölü olan, kuraklık, kirlilik ve yanlış kullanım gibi sebeplerle günümüzde Van Gölü ve Beyşehir Gölü'nden sonra üçüncü sıraya gerileyen Tuz Gölü, Şereflikoçhisar ilçesi sınırları içerisinde yer almaktadır. Tuz Gölü, 1665 km²'lik bir alana sahiptir. Ortalama derinliği 0,7 m olan sığ gölün Türkiye'deki tuz ihtiyacının %50'ini karşılamaktadır. Gölde her yıl için 200.000.000 ton tuz olunabileceği hesaplanmıştır (Öcal, 2011: 27). Tarih boyunca göl insanlara ve tüm canlılara hayat vermiştir.

Tuz Gölü yaklaşık olarak M.Ö. 3000'lerden beri yerleşim alanı olarak bu topraklara hayat vermiştir. Hitit, Asur, Frig, Pers, Roma, Bizans, Abbasi, Büyük Selçuklular, Anadolu Selçuklular, Karamanoğulları ve Osmanlı bölgede hâkimiyet kurmuşlar ve Tuz Gölünden yararlanmışlardır Şereflikoçhisar coğrafi konumu nedeniyle tarih boyunca ticaretin canlılığını koruduğu merkezdir. Özellikle bölgede Bizans dönemine ait sikkelerin ve mal taşıma da kullanılan küplerin bulunması bunun önemli kanıtıdır (Altuğ, 2010: 234-239). Cumhuriyet dönemine gelindiğinde sanayileşme eğilimi ile birlikte tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de tuza olan talep artmaya başlamıştır. Bu talebin karşılanması için 1951 yılında TEKEL'e ait Kaldırım, Kayacık ve Yavşan'lı tuzları kurularak üretime başlamıştır. Kaldırım ve Kayacık işletmeleri Şereflikoçhisar ilçesi sınırları içinde bulunmaktadır yaklaşık bir milyon ton üretimi (msxslabs.org, 2013) ile ilçe hane halkına istihdam sağlamaktadırlar. Tuz Gölü'nde, 2005 yılına kadar Tekel Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak çalıştıktan sonra tamamı özelleştirilen üç farklı işletmede tuz üretimi yapılmaktadır, işletmelerden elde edilen tuz ise (endüstriyel amaçlı kullanımlar yanında) sofralık tuz olarak tüm Türkiye'de yaygın olarak tüketilmektedir (Ekercin, 2007: 43).

Şereflikoçhisar'da, sayısı otuz bulan, küçük büyük tuz değirmenleri ve fabrikaları ve 67 adet küçük el sanatları sanayi, 35 adet tüm sektörlere bağlı dolaylı istihdam sağlayan hizmet işletmeleri bulunmaktadır (Altuğ, 2010: 216). Tuz ilçeye büyük mali girdiler sağlamaktadır. İlçe nakliyecilerinin yegâne gelir kaynağı ise tuz taşımacılığıdır (şereflikoçhisar06, 2015). Tuz Gölü altın madeninden farksızdır. Tuz Gölü'nün Türk ekonomisine yıl da 425 milyon 871 bin dolar katkı sağlarken Şereflikoçhisar'da tuzlu çamurdan yapılan çömlek geliri ise 36 bin dolarla ifade edilmektedir (msxslabs.org, 2015)

Tuz Gölü'nün ilçeye bir başka katma değeri ise turizm alanındadır. Bozkırın ortasında beliren göl; tuzun beyaz kristalleri adeta beyaz elmas parıltısı ve muhteşem gün batımı manzarası ile ziyaretçilerine eşsiz deneyimler yaşatır. Özellikle Kapadokya bölgesine gelen yabancı turistlerin destinasyonlarında yer alan ilçenin 12 km kuzeyinde yer alan Tuz Gölü turistik tesisleri turizme hizmet sunmaktadır.

Şereflikoçhisar ekonomisinde en etkili sektör tuz sanayidir. İlçe gelişmesini tuz sanayine borçludur. Tuz Gölü Şereflikoçhisar'ın marka değeridir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Tuz Gölü'nü verimli ve etkin kullanmayı planladığımız bu dönemde, organize bir şekilde sanayileşme teşvik edilmeli. Sanayinin gelişmesi kontrol edilmeli. Organize sanayi bölgeleri kendi katı ve sıvı arıtma tesislerini yapmaları. Bu tesislerin verimli bir şekilde çalışmaları gerekmektedir.

Sürdürülebilir kalkınma için sanayileşme, şehirleşme ve tarımsal aktiviteler, kurumlar arası işbirliği sağlanarak bir plan dâhilinde yapılmalıdır.

Ekonomik kalkınma ana amaçtır. Yerel yönetim, Şereflikoçhisar hane halkının refah içinde yaşamasını düşünmekte ve yöre çıkarlarını korumak için çeşitli kalkınma stratejileri uygulamaktadır. Hızla küreselleşme sürecinde dünyaya, maddi ve teknolojik anlamda egemen olan ekonomiler yerel kalkınmaya etki edebilmektedir. Bu duruma tepki olarak yerel kalkınma hareketleri canlanmıştır. Şereflikoçhisar, tamda bu süreçte etkin politikalar üreten ve küresel gelişmelerin gerisinde kalmadan yereli ön plana çıkararak ve gelişmeden faydalanarak vizyonlarını ve bu bağlamda stratejilerini, kendine özgü belirlemelidirler.

Şereflikoçhisar yerel kalkınma planları hazırlanırken, güçlü-zayıf yönlerin doğru tespiti, mukayeseli üstünlüğe sahip olduğu ve geliştirilebilecek sektörleri hedef alarak, yatırıma çekmenin yanı sıra, kendi içsel dinamiklerini harekete geçiren, girişimciliği destekleyen stratejileri belirlemek gerekmektedir.

Yerelin yoğun rekabet ortamında başarılı olması, yerel işletmelerin üretim maliyetlerini düşürerek, kaliteyi yükseltmelerine ve tüketicilerin beklentilerinin üzerine çıkmak için önlemleri almalarıyla doğru orantılıdır. Yaklaşık Türkiye'nin tuz ihtiyacının %75'ni karşılayan Tuz Gölü'nün kıyısında konumlanan Şereflikoçhisar'da üretilen tuz maliyetini düşürebilmesinin bir yöntemi ulaştırma maliyetlerini aşağı çekmekten geçmektedir. Bunun çözüm yolu ise sadece karayoluna bağlı olan ulaşımın, demiryolu taşımacılığına kaydırılmasından geçmektedir. Bu yolla daha fazla

Meltem KESKİN KÖYLÜ

tonajda tuz hem yerli hem uluslararası pazarlara daha düşük maliyetle ulaştırabilmeyi sağlayacak unsurdur.

Marka ise küreselleşen dünyada farklılık yaratan en önemli unsurdur. Ürün rakiplerin kopyasıdır, marka ise tektir. Bir ürün demode olur marka ise ölümsüzdür. Şereflikoçhisar, bir değil birkaç marka değerini birlikte çıkarabilecek potansiyele sahiptir. Şereflikoçhisar'daki tüm özel kesim kurumları, kamu kurumları, sivil toplum örgütleri, üniversite ve yöre halkı ile beraber şehir markasını, Tuz Gölü ile akıllar kazımak gerekir.

Bunun tanıtım projeleri hazırlanıp uygulanmalıdır. Ardından üretilen Şereflikoçhisar tuzuna katma değer yaratacak çalışmalar yapılmalıdır. Buna örnek olarak eko etiketleme şartlarını gerçekleştirmeyi verebiliriz. Yine küp ve tuzdan yapılan heykel yapıcılığı eğitimi geliştirilebilir, yapılan eserlerin yine iç ve dış pazarlarda markalaşması sağlanabilir. Üstelik yöre halkına istihdam sağlayan alternatif imkanları sunar.

Tuz Gölü'nün Şereflikoçhisar'ın ekonomisine getirebileceği en büyük katkı alanlarından biri de turizmdir. Sağlık, kırsal, konaklama, doğa ve spor turizmi gibi alanlarda yapılacak etütler ile gölü yapılaştırmadan bu alanlardaki turizm etkinliklerinde kullanmak mümkündür. Bu aşamada Tuz Gölü'nü markalaştırmak ve doğal ortamını korumak önemlidir.

Tuz Gölü'nün Şereflikoçhisar'ın ekonomisine sağlayabileceği diğer katkılar içerisinde; göl çevresinde bulunan kuş popülasyonu izlemeye gelenler için düzenlenebilecek kuş gözlem evleri. Bu tür çalışmalar sadece yerli turist için değil bu konuya meraklı dünyadan da pek çok insanı yöreye çekecek önemli bir unsurdur.

Tuz Gölü'nün çevre düzenlemesi ile insanların gezinme imkanlarını artıracak yürüme, bisiklet yolları vs. etkinliklerin yapılabileceği imkanların sunulması ve tanıtılması yakın illerinden insanların buralara gelmesini sağlayacaktır. Nasıl ki turizm firmaları Tuz Gölü'nü tanıtip dünyanın pek çok ülkesinden turistlerin gezi rotalarına Tuz Gölünü alıyorlar ise bunu yerli turiste de tanıtmamız gerekir. Bu çalışmaların yanı sıra gölün korunması en önemli sorundur. Gölün küçülmeye ve kirlenmeye devam etmesini durdurmak sadece gölün etrafındaki şehirlerin değil tüm ülkenin sorunu ve gerçekliğidir.

Geleceğinden endişe duyduğumuz, varlığını nesillerden nesillere aktarmak istediğimiz mucizevi Tuz Gölü'nün kurtarılması ve korunması konusu da ulusal bir sorundur. Bu ulusal projenin hayata geçirilmesi hem ülke ekonomisi hem de yöre insanına istihdam yaratılması bakımından önemli bir konudur.

Yapılan araştırmada ulaşılan bir diğer önemli sonuç, bölgede nüfusun büyük çoğunluğunun geçimini tarımdan sağladığıdır. Bilinçsiz tarımsal sulama Tuz Gölü'nü besleyen kaynaklardan en önemlisi olan

yeraltı sularının daha da azalmasına ve dolayısıyla bölgedeki kuraklığın gölü daha çok etkilemesine (uzun vadede gölün tamamen kurummasına) neden olabilecektir. Bu nedenlerden dolayı yeraltı suyu kullanımının olumlu sosyo-ekonomik etkileri yanında, göle olabilecek olumsuz etkileri değerlendirilmeli ve dikkatlice planlanan önlemlerin ivedilik ve titizlikle uygulanması gerekmektedir. Örneğin, ürün yetiştirilmesi ile ilgili bilimsel yöntemlerin çiftçilere öğretilmesi ve/veya ürün deseni belirlenerek yöre halkının su ihtiyacı daha az olan ürünlerin üretimine teşvik edilmesi örnek uygulamalardan birisi olabilir.

KAYNAKÇA:

- Altuğ, F. (2010). **Şereflikoçhisar İlçesi'nde Nüfus, Yerleşme ve Ekonomik Faaliyetler**. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı Beşeri ve Ekonomik Coğrafya Bilim Dalı Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Elazığ.
- Atak, A., (1971). **Şereflikoçhisar Kazası Monoğrafyası (Ankara)**. Ankara Üniversitesi D.T.C.F. Yayınlanmamış Lisans Tezi, Ankara.
- Çevresel Etki Değerlendirme Raporu, (2013). **Ankara İli, Şereflikoçhisar İlçesi, Hamzalı Köyü, Tuzlabucak Mevkii, Tuz Gölü Havzası ÇED Raporu**. <http://www.csb.gov.tr/db/ced/editordosya/tuzgolu.pdf> (erişim tarihi: 16.09.2015).
- Darkot, B., (1967). “Şehir Ayrımında Nüfus Sayısı ve Fonksiyon Kriteri”, **İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi**. S:16, s.3-8.
- Demir, S., (2006). **Tuz Gölü (Karataş) Çevresindeki Sahil Kumullarına İnsan Etkileri**. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir.
- Ekercin, S., (2007). **Uzaktan Algılama Ve Coğrafi Bilgi Sistemleri Entegrasyonu İle Tuz Gölü Ve Yakın Çevresinin Zamana Bağlı Değişim Analizi**. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmış Doktora Tezi, İstanbul.
- Ekercin, S., Örmeci, C., Gösel, Ç., (2003). “Coastline change analysis of the Meric River by using multitemporal remotely sensed data”, **Earsel Workshop Coastal Zone**, Ghent, Belgium.
- EuSalt, (2014). “**Solar Salt Conference**”. <http://eusalt.com/solar-salt-conference>], (erişim tarihi: 01.09.2015).
- Göğüş, Z. (2005). “Türkiye nasıl marka olur?” <http://www.hurriyet.com.tr/turkiye-nasil-marka-olur-3512136>, (erişim tarihi: 27.09.2015).
- Gün, M. (2005). “**Tuz Gölü'nden Yarım Milyar Dolar Gelir Elde Ediliyor**”. http://www.zaman.com.tr/gundem_tuz-golu-nden-yarim-milyar-dolar-gelir-elde-ediliyor_172226.html, (erişim tarihi: 01.09.2015).
- Karaboran, H., (1989). “Şehir Coğrafyası ve Şehirselleşme Fonksiyonları” **F.Ü. Sos. Bil. Der.**, C:3, S:1, s.81-118, Elazığ.

- Karataş, E. (2006). **Aksaray İli Atıksularının Tuz Gölü Üzerindeki Kirlenici Etkilerinin Araştırılması**. Niğde Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Çevre Mühendisliği Anabilim Dalı Yayınlanmış Doktora Tezi. Niğde.
- Resmi Gazete, (2005). 2005/155 Karar nolu 30/12/2005 tarihli Özelleştirme Yüksek Kurulu Kararı. **Resmi Gazete**. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/12/20051231-48.htm>, (erişim tarihi: 27.09.2015).
- Şereflikoçhisar, (2015). “**Şereflikoçhisar**”. <https://tr.wikipedia.org/wiki/Şereflikoçhisar>, (erişim tarihi:21.06.2015).
- Şereflikoçhisar, (2015). “**Tuz Diyarı hisar**”, <https://sereflikochisar-06.tr>, (erişim tarihi:27.04.2015).
- TUİK (2014). “**Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) Sonuçları**”. :<http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul>, (erişim tarihi: 27.09.2015).
- Türkiye Tuz (2012). “Tuzun Kullanım Alanları”. <http://www.turkiyetuz.com/alan/alan.asp>, (erişim tarihi:20.09.2015).